

“ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यांसाठी शिक्षणप्रसार”

-शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे

श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्थेचे,

विवेकानंद कॉलेज, कोल्हापूर (स्वायत्त)

इतिहास विभाग

सूचना

दि. 27 / 01 / 2020

विवेकानंद कॉलेजच्या इतिहास विभागातील बी. ए. भाग - । च्या सर्व विद्यार्थी विद्यार्थ्यांना सुचित करण्यात येते की, शुक्रवार दिनांक 30/01/2020 रोजी इतिहास पेपर क्रमांक - II “प्राचीन भारताचा इतिहास” या विषयाच्या प्रकरण-1 (मौर्य कालीन घडामोडी) वरील युनिट टेस्ट चे आयोजन पहिल्या तासाला रुम नंबर 13 मध्ये सकाळी 7.30 ते 8.15 या वेळेत केले आहे. तरी सर्व विद्यार्थ्यांनी तयारीनिशी टेस्टला वेळेवर उपस्थित राहावे.

डॉ. एस. आर. कट्टीमनी

इतिहास विभाग

“ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यांसाठी शिक्षणप्रसार”

-शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साकुंखे

श्री स्वामी विवेकानन्द शिक्षण संस्थेचे,

विवेकानन्द कॉलेज, कोल्हापूर (स्वायत्त)

इतिहास विभाग

प्रश्नपत्रिका

दि. 30 / 01 / 2020

बी. ए. भाग - I

सेमिस्टर - II

पेपर क्रमांक - II

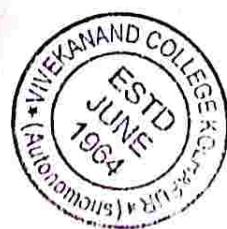
विषय - “प्राचीन भारताचा इतिहास”

प्रकरण-1 मौर्य कालीन घडामोडी

युनिट टेस्ट

वेळ - सकाळी 7.30 ते 8.15

प्रश्न - मौर्यकालीन सामाजिक परिस्थितीचे वर्णन करा . (गुण-10)

“ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यांसाठी शिक्षणप्रसार”

-शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे

श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्थेचे,

विवेकानंद कॉलेज, कोल्हापूर (स्वायत्त)

इतिहास विभाग

गुणपत्रक / मार्कलिस्ट

दि. ३०/ १ / २०२०

वर्ग - बी.ए.- I सेमिस्टर - II

पेपर क्र - II टेस्ट - युनिट टेस्ट

प्रकरणाचे नाव - प्राचीन भाषाशास्त्र इतिहास एकूण गुण - 10

अ.क्र.	रोल नंबर	मिळालेले मार्क्स	अ.क्र.	रोल नंबर	मिळालेले मार्क्स
1	4715	9	10	4517	9
2	4556	8	11		
3	4837	8	12		
4	4879	9	13		
5	4551	8	14		
6	4617	10	15		
7	4606	10	16		
8	4721	10	17		
9	4612	10	18		

विषय शिक्षक स्वाक्षरी
20/06/2020

168

Shri Swami Vivekanand Shikshan Sanstha's VIVEKANAND COLLEGE (Autonomous), KOLHAPUR

Class B.A. I :- SEM-2 Div 1Roll No. 4715Suppliment No. Open Unit Test Subject इतिहासTest/Tutorial No. Omkar Dnyaneshwar Mane.

प्रश्न. १

मौर्यकालीन सामाजिक स्थितीचे वर्णन करा.

→ मौर्यकालीन सामाजिक, आर्थिक आणि धार्मिक जीवनाची माहिती आपल्याला शिळालोळ. तसेच तत्कालीन साहित्याकरण निष्ठा, मेगस्येनिजने लिहिलेल्या ‘रुदीका’ या ग्रंथात तसेच कोटीलकाच्या अधिरारक्तात तत्कालीन सामाजिक, धार्मिक आणि आर्थिक जीवनाचे वर्णन करूयात आलेले आहे. मौर्यकालीन समाजव्यवस्था जागून घेऊसाठी त्या काळातील वर्णव्यवस्था, आश्रम-व्यवस्था, कुड्हुबपद्धती, विवाहपद्धती इ. अनेक गोष्टींची माहिती घोरे झावूयक आहे.

i) वर्णव्यवस्था - :

मौर्यकालीन समाज हा पारंपारिक वर्णव्यवस्थेवर आधारित होता. समाजात ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्य आणि शूद्र हे चार वर्ण आहिने त्वात होते. मेगस्येनिजने इंडिका या ग्रंथात लिहिले की मौर्यकालीन जातीव्यवस्था जंठील होती. विवाह आपल्या जातीतील रुग्णी-पुरुषांस्थी होत असत. प्रत्येक जातीया जो उच्चवस्थाय ठरलेला असेल त्या व्यतिरिक्त दुसरा व्यवस्थाय करूयाची परवानगी त्या काळात नफ्ती. तत्कालीन समाज अनेक वर्गात विभागला गेला होता. मेगस्येनिजने नर आपल्या वृत्तांतात सात जातींचा उल्लेख केला आहे. ब्राह्मणांना सन्माजान सन्मान होता. अशोकाने ब्राह्मण आणि ब्राह्मणांची सोवा करूयाची आहा हिली होती. वैश्य जातीतील लोकांचा प्रमुख व्यवस्था शूद्रीती करणे वा व्यापार

करणे हा होता. वर्षेना माझ तिन्ही काळातील लोकांची सोबा काकुनाच्य उद्देशनिवारि करावा लागत होता. आमिचांगा समाजात समाज प्राप्त साला होता.

ii) आळांम व्यवस्था :-

वैदिक काळातील समाज ज्यापुमाणे घार वरागिस्ये विभागला गेला होता. त्यापुमाणोच मनुष्याचे जीवनही आन्ध्रमामद्ये विभागाले गेलो. होते. ब्रह्मचार्यस्थिमात वयाच्या २५ व्या वर्षपिंशीत व्यक्ती ब्रह्मचारी राहुन घटमाची अध्ययन करत असे. वयाच्या २५ व्या वर्षपिंशकून ४७ व्या वर्षपिंशीत व्यक्ती गृहस्थाश्रमात जीवन व्यतित करीत असे. या आन्ध्रमान व्यक्ती वैवाहिक स्कृत्याचा उपयोग होत असे. यानंतर व्यक्ती वानप्रस्थाश्रमात प्रवेश करीत असे. शेवटी संन्यास आन्ध्रमान व्यक्ती प्रवेश करील असे. त्यानंतरच्या काळात व्यक्ती कौव्यासी व तपस्वीचे जीवन जागत असे. ओर्हप्राप्ती मिळविष्यासाठी त्योचा प्रयत्न असे.

iii) कुडुंब पद्धती :-

मोर्ची काळात संचुक्त कुडुंब पद्धती होती. तसेच पितृसलाक कुडुंबपद्धती होती. कुडुंबातील अनेक सदस्य एकमेकांशी ऐमोने राहत असत. मुका कुडुंबात व्याधारणात तो या पित्यांतील व्यक्ती मुक्त राहत असत. पिता हा कुंडुंबाचा प्रमुख असे. पित्याच्या मृत्युनंतर त्याच्या वडील मुलगा हा कुडुंबाचा प्रमुख बसत असे. डॉन्तरभातीप विवाह आणि बहुपती विवाहाच्या पद्धतीमुळे क्षीयुषत कुडुंब पद्धतीस नीतरच्या काळात होका गिसाणि झाला. तत्कालीन लोक इमानकार, सत्यवाढी आणि वास्तिशाळी होते. या काळात त्योरीचे प्रमाण कमी होते. लोक खुची आणि असृद्य जीवन जागत असल्यागुळे घराव कुलुप लावत नाहो. ऑसे वरी संस्कृताच्यानिजने केले आहे.

iv) विवाहपद्धती :-

या काळात विवाह हा धर्मशास्त्र उपरोक्त परंपरावा

आधारित केले जान होते. मुलीचे वय १२ वर्ष आणि शुल्काचे वय १६ वर्ष इनाऱ्यास ने विवाहाताची चोऱ्य समजाले जाते होते. ब्राह्मणविवाह, प्राजापत्य विवाह आर्ष विवाह, अस्तुर विवाह, गांधर्व विवाह, राष्ट्रक विवाह, दैव, विवाह आणि वैशाच्या विवाह हे विवाहाचे आठ प्रकार मोर्य काळात प्रचलित असल्याचा उल्लेख अधिशास्त्रात आहे. ब्राह्म, प्राजापत्य, आर्ष व दैव विवाह हे चार विवाह प्रकार अद्यार्मिक मानले जात होते. नर शहिलेले चार विवाह प्रकार शोक्यतो आपल्या जातीतय होत. असत, परंतु तरीही आंतरजातीय विवाह इनाऱ्याचे आपल्या दिसुन होते. मेंगस्येनिजे वर्णन केलेले आहे.

v] अन्न :-

मोर्य काळातील लोक शाकाहारी आणि मांसाहारी होते. दुष्यापासून तयार केलेले पहार्य, फळे, मात, जव आणि गड्ढ यांचा अन्न मळूऱ्य, उपयोगी होते असे. मोर्यकाळीन लोक अनेक पश्च-पश्चयांचे मांस खात होते. अशोकाने पश्चुवद्यावर काळांतराने बँडी धानली होती जेव्हात दुम आणि भंडिय घेऊनची तुया त्या काळात प्रचलित होती अज्ञाज्ञा उंडांनी लोक मंडिय घेत असत असा मेंगस्येनिजे वंडिका या वृत्त्यात उल्लेख केला आहे.

vi] पोषाच्य :-

मोर्य काळातील लोक सुती वरज्ञाचा वापर करीत होते. पुरुष गुडचापर्यंत अंतर्वस्त्र धालत होते आणि चाढीसाठे वस्त्र खांद्यापासून पोषटले जात असे. तसेच पुरुष प्राणीचाही वाप करीत होते आणि सुती वरज्ञायिलाय, ईशामी कपडे आणि तुलनाची कपडेही वापटली जात असत. अबेक झँगिबेंडी कोणत आकर्ष वस्त्रांचाही वापर केला जात असे. त्या काळातील नागरिक कण कुले हार, वाणुबंद व दसतबंद हे विविध शास्त्रात अलंकार धारात होते. रसी -पुरुष दक्षसारांनेही दागिने वापरत असत. नागरिकांन्हा आणि नान्द्यम नागरिकांन्हा नीवनान धारा दिकावत होता.

vii] मनोरंजन :-

मेंगस्मे निजात्या वर्णनावरून तत्कालीन मनोरंजनात्या साधनाविषयी आपलास माहिती होते. इच्छेड, घोडदेड आणि कोंडाचे थुडध या झारा मनोरंजन होत असे. अर्थशास्त्रानुसार नशनरीक, गायक, वादक व वाऽवीलक चांच्या कलाप्रदर्शनामुळे नागारिकांचे मनोरंजन होत असे प्रभुत्या सांगात्या प्रसंगी नृत्य केले जात असे तसेच ब्रह्मात सार्वजनिक शाळांत सामुहिक उत्सवांचे ओमोजन केले जात असे सामाजिक हृषीकेनात्मन किंवा केला तर मनोरंजन करणे हे त्याकाळातील लोकांचे द्वाविभाष्य झंग बने रे.

viii] स्थिरांची परिस्थिती :-

समाजात स्थिरांना संन्मान होता आणि कुटुंबातही सांगा संन्मानाने बागविले जात होते. स्थिरा स्वतंत्रपणे कोणतेही कार्य करू शकत होत्या. कोटिल्याने 'अर्थशास्त्रात' वर्णि केले की कैंकट पुसंग (सोडता) 'क्षी जर' आपल्या पतीच्या परवानगी थिवाच. बोट गोली तर 12 पॅन हेड केला पाहिजे आणि पतिज्ञा आडेथिवाच पतनी. बोट गोली तर 12 पॅन हेड केला पाहिजे. योवरु निष्कर्ष निघतो की मौर्य काळात स्थिरांना पूर्वी श्वातंत्र्य नाफ्ते. तिच्यावर पतीचे बंदूगे होती. कोटिल्याने मृत्युले की स्थिरा फक्त प्राप्तीभादीच असतात. राजकारणान स्थिरांना सहमाऱ्या होत येत नसे. त्या काळात पडवा पद्धती स्थिरात्या करड्यात कठोर थिआ कुर्ल जान होती. स्थिरांना आपल्या चत्तीसोषत कोंडाचाही ह्यामिकु उत्सव भाग घेता घेत होता. स्थिरांना पुनर्विवादाचा व घटस्फोट्या अधिकार होता.

ix] शिक्षण :-

मौर्य काळात ग्रिमोरात्याठी भादलव होते भालेदा क नाशशिला ही विष्पापीठ 'आस्तिव्वात' होती. तसेच 'शाळाची उस्तती' रचना व अर्थ चांगोराठी. व्याकरण ला ग्रंथ याच काळातील झोटे.

Shri Swami Vivekanand Shikshan Sanstha's VIVEKANAND COLLEGE (Autonomous), KOLHAPUR

Class B.A. I

Div.

Date - 30-1-2020 Roll No. 4556

Suppliment No.

Unit Test

Subject राजिकालीन

Test / Tutorial No.

प्र१

मौर्यकालीन सामाजिक स्थितीचे वर्णन करा.

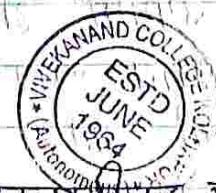
प्र२ मौर्यकालीन सामाजिक आर्थिक आणि धार्मिक जीवनाची माहिती आपल्याला शिळालेख तसेच तत्कालीन साहित्यावळणे मिळाले मंगास्थिने लिहिलेल्या ‘इंडिका’ या ग्रंथात तसेच कोटित्यात्या अर्थशास्त्रात तत्कालीन सामाजिक धार्मिक आणि आर्थिक जीवनाचे वर्णन आले आहे.

वर्णव्यवस्था :

मौर्यकालीन समाज हा पांपारिक वर्णव्यवस्थेवर आधारित होता समाजात ब्राह्मण ऋत्रिय केश आणि शुदृढा हे चार वर्ण असतात. मंगास्थिनिने इंडिका या ग्रंथात लिहिले की मौर्य काळातील जातीव्यवस्था जटील होती विवाह आपल्याला जातीतील स्त्री-पुत्रषांगी होत असत. प्रत्येक जातीद्या जो व्यवसाय ठरवलेला असेत्या व्यवसाय व्यतिरिक्त दुसरा व्यवसाय करण्याची परवानगी त्याकाळात जल्हती तत्कालीन समाज अनेक वषति विभागाला गेला होता मंगास्थिनिने तर आपल्या वृत्तांत साता भातीया उल्लेख केला. आहे. ब्राह्मणांना समाजात सन्मान होता. अशीकाळे ब्राह्मण आणि छात्रांची सेवा काण्याची आज्ञा. प्रजेना दिलेली होती केश वगतील लोकांचा प्रमुख व्यवसाय शेती काढो जा व्यापार करणी. हा होता शुदृढा मात्र तिन्ही वगतील लोकांपी सेवा करणारा उदरबिंबहि करावा लागत होता.

आठाम व्यवस्था :

वैदिक काळातील समाज ज्ञानप्रमाणाचे पार वर्गमिहिये विभागला होता. त्याप्रमाणाचे मनुष्यांचे जीवनही आकामासाठ्ये विभागले होते. ब्रह्मचार्य भासात व्याप्त्या 26 व्या वर्षपूर्वीत.

व्यक्ती ग्रहणाशास्त्र जीवन व्यतिर कीत असे या आभासात व्यक्ती वैवाहिक सुखाचा उपभोग घेत असे त्यांताच्या काळात व्यक्ती संन्यास व तपस्वीचे जीवन जगत असे.

3) संयुक्त कुळंब पद्धती :

मोर्य काळात संयुक्त कुळंबपद्धती होती तसेच पितृसत्ताक कुळंबपद्धती होती. कुळंबातील अनेक सदस्य मुक्त्र व मुक्तमेकांशी प्रेमाने राहत असते. मुक्त्र कुळंबात साधारणता तीन विद्यातील व्यक्ती मुक्त्र राहत पिता हा कुळंबाच्या प्रमुख असे पित्याच्या सृल्पूनंतर ल्यापा वडिल मुलगा हा कुळंबाच्या प्रमुख बनता असे. आंतरजातीय विवाहां आणि बहुपत्नी विवाहांच्या पद्धतीमुळे संयुक्त कुळंब पद्धतीमध्ये धोका निर्माण झाला.

4) विवाहपद्धती :

या काळात विवाह ही धर्मशास्त्र आणि परपरावरा आधारित केले जात होते. मुलीचे वय 12 वर्षे आणि मुलग्ये वया 13 वर्षे झाल्याम ते विवाह ते विवाह सुचाऱ्या समझले जाते. होते ब्राह्मणविवाह प्रजापत्य विवाह हे आषाढविवाह, असुरविवाह, गर्दिर्वाहिविवाह राक्षसविवाह आणि पैशाच्या विवाह हे विवाहमधे आठ प्रकार. मोर्य काळात प्रथमित असल्याचा उल्लेख अर्थशास्त्रात आहे. लसीय स्त्रियांना मुर्नविवाह करण्याची परवानागी होती.

अन्न :

5) मोर्यकालीन लोक असायी मांसाहारी होते. दुधापासून तयार केले पदार्थ फल, भाज, जव आणि गहु यांपा अन्न कृपून उपयोग होत असे. मोर्यकालीन लोक अनेक पशु-पश्यांचे मांस खात होते. अशोकाने पशुवधावर कालांतराने बँदी धातली होती. नशीले द्रव्य आणि मंदीय धूपयाची प्रथा त्या काळात प्रथमित होती. यज्ञाच्या प्रसंगी लोक मंदीय घेत असत असा मंगात्थेनिजने वृङ्गिलग या व्रथात उल्लेख केला आहे.

८) पोशाख :-

तोर्य काळातील लोक, सुती वस्त्राचा वापर करीत होते. पुरुष गुडधार्यत अंतर्वस्त्र घालत होते. आणि यादी सारखे वस्त्र खांद्यावरून पांघाले जात आसे. तसेच पुरुष पुराणीपाही वापर करीत आसे. सुतीवस्त्राशिवाय रेशमी कपडे आणि पुलनंगी कपडेही वापरली जात असत अनेक रंगीरंगी कपडे व आकर्षक वस्त्राचाली वापर केला जात आसे त्या काळातील नागरिक कर्फ, फुले हार बासूषऱ्ये व दस्तबऱ्ये हा विविध व धारूचे अलंकार घालत होते. स्त्री-पुरुष मुकासाखीच्या दागिने वापरत असत.

मनोरंजन :-

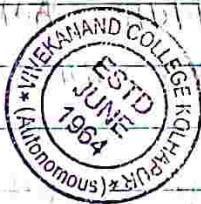
मनोस्थीनिष्ठ्या वर्णनानुसार तत्कालीन मनोरंजनस्था साधनाविषयी आपणास माहिती होती रथदोड, घोडदोड, आणि सांडाचे शुद्ध या व्यारे मनोरंजन होत आसे अर्थशास्त्रानुसार गायक वादक, वारवीजक यांच्या कलाप्रदर्शनामुळे नागरिकांचे मनोरंजन होत आसे प्रसुख. मणाच्या प्रसंगी जृत्य केले जाते तसेच खेड्यात मार्वजनिक शाळात सामूहिक उत्साहाचे आयोजन केले जात आसे सामाजिक दृष्टिकोनातून विचार केला तर मनोरंजन कापो ही त्या काळातील लोकांचे अविभाज्य अंग बनले होते.

९) श्रियांची परिस्थिती :-

समाजात श्रियांना मन्मान होता आणि कुंदुबातही त्यांना मन्मानाने वागविले जाल होते. श्रिया स्वतंत्रपणे कोणतेही कार्य काऱ्य शकत होत्या कोरिल्याने अर्थशास्त्रात वर्णन केले कि संकट प्रसंग सोडांना स्त्री जर आपल्या पतीच्या परवानगीशिवाय बाहेर गेली तर तिला दृपण दंड केला पाण्याजे आणि पतीच्या आसेशिवाय पत्नी बाहेर गेली तर 12 दंड केला जात होता. यावरून दिसून येते. मोर्य काळात श्रियांना पूर्णपणे स्वतंत्र नसले-

यावर्षन असे दिसून येते कि सौर्य सम्राटते
धार्मिक धारण उदाट आणि महिलांतपे होते सौर्य काळातील
सामाजिक स्थिती वरील प्रसापो होते असे समझले जाते.

Shri Swami Vivekanand Shikshan Sanstha's
VIVEKANAND COLLEGE (Autonomous), KOLHAPUR

Class B.A - T Div. T Date 30-1-2020 Roll No. 9837

Supplement No. Tushar Nandeshwar Shinde Subject History

Test / Tutorial No. 2nd semistar Unit Test

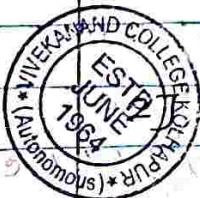
प्र. 1

मोर्चकालीन सामाजिक स्थितीचे वर्णन करा.

मोर्चकालीन सामाजिक, अर्थीक आणि धार्मिक जीवनाची माहिती आपल्याला शिळालेख तसेच तत्कालीन साहित्यावरून भीडीते. मेहराज्येनिझीने लिहाऱ्या 'इंडिका' या घटांत तसेच कॉटिल्याच्या अर्बशास्त्रात तत्कालीन सामाजिक, धार्मिक आणि आर्थिक जीववार्ताचे वर्णन करव्यात आले.

1] वर्णी घवस्या

मोर्चकालीन समजाचा पारंपारिक वर्णन घवस्येवर आघारित होता. समाजात ब्राह्मण द्वातिःय, वैश्य आणि शुद्र हे न्याय वर्ण आसेतल्यात होते. मेहराज्येनिझीने 'इंडिका' या घटांत लिहले की मोर्चकालीन जाती घवस्या जवळे होती. विगाह आणि आपल्यापल्या जातीतील स्त्री पुरुषांशी होत असत. प्रत्येक जातीचा जो घवस्याय ठरलेला असेल त्या घवस्यायाच्यातिरिक्त कुसरा घवस्याय करव्याची परवाऊगी त्या काळात चांडती. तत्कालीन समज अनेक वर्गात विभागला गेला. हेताप, मेहराज्येनिझीने तर आपल्या वृत्तांतात सात जातीचा उल्लेख केला आणि ब्राह्मणांना समाजात समान दिता.

आत्मम घवस्या

वैदिकीय काळातील समाजापुर्सी (वैदिकीय काळातील समाजापुर्सी) हार वर्गामध्ये विभागला हेताप त्या घुप्यांगो मनुष्याचे

जीवनली आसमामध्ये विभागले होते ब्रह्मचारीग्रामात हप्पाच्या 25 व्या वर्षी पर्यंत अक्की ब्रह्मचारी राहुन श्रमद्ये अष्टवशन करीत असे. वप्पाच्या 25 व्या वर्षी पासून ५० व्या वर्षपर्यंत अक्की शृङ्खलामध्यात जीवन व्याप्तित झरीत असे. आंतर अक्की वानपृथ्व्यामध्यात प्रेषण करीत असे.

३) संसुक्त कुडवा पद्धती

पद्धती होती. तसेची पिलुसिता किंविकुडवा पद्धती होती. कुडवातीला जोका स्वरूपा घेण्यात विकल्पातीला येती एवढी राहत असत. एको कुडवात द्याविषयात तोकीना पिलुसिता अक्की उक्त राहत असत. योंचा कुडवाचा पुमुश्च असे. पिलुसिता मुल्यानंतर त्याचा वजील मुलांगा ला कुडवाचा पुमुश्च बनत असे. आंतरजातिका विकाट आणि बुद्धिमत्ती घिवाळाचा पिलुक्की संसुक्त कुडवा पद्धती तीक नंतर यांकाकाती, लोकांनी तकाल नोंका इनामदारी इसतम्बाबी कुण्डीविकल्पातीली ठाव तमा काळात घेण्याची पुमांग कमी होती.

४) विवाहपद्धती

आकाळात विवाहाची धर्मशास्त्र आपांपरावर आधारित केले जात होते. मुलीचे वर्ष १२ वर्ष आणि मुलाचे वर्ष १८ वर्षी तरीकी वर्षी विवाहात देव विवाहात भोज्य समजाले जाते. ब्राह्मविवाह पुजापत्व विवाह आष्टविवाह असूर विवाह, गांधीविवाह, राष्ट्रविवाह देव विवाह आणि देशाभ्यास विवाह हे विवाहाचे आठ एकार पांडित मानले जात होते. तर राष्ट्रविवाहाचे चार विवाह अद्यामीक मानवी जातात. असे विसून घेवे. विवाह असेतो आपल्या जातीत्य घेत असत. परंतु तरीके

आंतरजातीय विवाह ज्ञालभाषा आपस्मान विस्तृत थी। अर्ये
अग्रस्त्रीनिजने वर्णन की बोली है।

5) अनन्त - मैथि काकातील जीक शांकाटारी आणि
मांसाटारी थेते। दुष्टापासून तमार केलेले पदार्थ
फळ मारा जावे आणि गहु आंच अच्छा मृत्युन् उपचार
होत असे। मैथिकालीन जीक अनेक पशु-पंहचांचे मांस
स्राव थेते। अशीकाणे पशुवधावर काळांतराने बंदी घातनी
होती नाशीले इन्हे आणि मादिरा खेभाची पूर्ण ट्या काळ
व पुचावित होती। अज्ञाच्चा प्रसंगी जीक मादिरा हेत
असत। असा मेगस्त्रीनिजने इडिका आणि युवात उल्लेख
केला आहे।

6) धोडा - मैथिकाकातील जीक सुती वरस्तांचा
वापर करीत होते। पुरुष लुड्याएरीने इंतकला लालत होते
आणि चादरिसारखे वस्त्र घांदणीकरवण, पंछरप्पे जात असे
तसेच पुरुष पगडीच्याही वापर करत होते। सुती वरस्ता
- शिवाय रेणमी कापडे आणि वुलचाची कपडेंची वापरले
जात असत।

या काकातील नागरिक कठी, झुली, हार
बाजुबंद व दस्तबंद हो विविध छावूचे अलंकार लालत
होते। स्त्री - पुरुष लक्ष्याच्यांचा दाणीगी वापरत असत
सीमंत नागरिक मात्र आपल्या वस्त्रावर जारीची कम
करवून हेत असत सीमंत नागरिकांच्या आणि मध्यम
नागरिकांच्या जीवनात श्रीडा तफावत होता।

मनोरंजन -

मेगस्त्रीनिजच्या वरीनावरा तकालीन
सातमाहिनी आपलाई माहिती होते।

रथदेव, द्विष्टांडे आणि संडोचे सुदधा वा दुरा मनोरंज
- न हीत इसे अशास्त्रानुसार न रमत कृतायक वादक
व वाक्यीजक प्राच्या कलापुरुदर्शनामुकेली नागरिकांचे
मनोरंजन हीत पुमुख सणाऱ्या प्रसंगी वृत्त केले
जात आसी. तसेच वेडमात्र साविजाणीक शाळात
लामुलीकृत उत्तराचे आयोजन केले जात आसी लामात्र
कृष्णालीनावृत्त विचार केला तर मनोरंजन करणी
हे शाळाकातील जीकंचे आषिमांजरी अंग बनले
हीत.

8) स्त्रियांची परीस्थिती

समाजात स्त्रियांना समानानेवा वाशिले जात हीत.
स्त्रिया स्वतंत्रपणे कीठेली कर्म करू शकत लेद्या
कौटिल्याने अशास्त्रात वर्ण केले की संकर पुढेंगा
सोडता स्त्री जर आपल्या पतीप्या परवाणीशिवाय
होले वीली तर विनां दृष्ट केला पाणी आणि
पतीच्या आव्हाशिवाय पती वाहिर वीली तरांड पण
दृष्ट केला पाणी. या वृद्धा चिक्की निश्चिती की
मीर्ज काळात स्त्रियांना पूरी स्वतंत्र्य न घेते.
तिच्यावर पतीची बँधी होती कौटिल्याने मुद्देले की
स्त्रिया कृत पुत्र प्राप्ती साठीच असलात. राजका
रात स्त्रियांना सहमारी ठीका भेव करी
स्त्रियांना पुनर्विद्यांचा व धर्मकीरण आषिमार लिता

Shri Swami Vivekanand Shikshan Sanstha's
VIVEKANAND COLLEGE (Autonomous), KOLHAPUR

Class B.A.1

Div.

पा१२७ - 30 - १ - २०२० Roll No. 4879

Supplement No. _____

Subject History

Test / Tutorial No. Assignment - 2 Open Book Test

Unit Test

Q) नोंदिकाळीन लाभाजिक स्थितीचे वर्णन करा ?

प्रत्याख्यात :

नोंदिकाळातील कालाजिक, अार्थिक, कांडी
व्यापारिक जीवनाची ताहिती आपल्याबा शिळांगेवर तसेच
तळाळीन लाहिद्यांमध्ये निकाटे गोपन्यासाठी जीवनेना.
‘कडिका’ या वृष्ट्यात तसेच कोटील्याच्या ‘अर्द्धशास्त्रात्’
लाभाजिक लाभाजिक, व्यापारिक कांडी जीवनाचे
वर्णन करूयात नालो.

लाभाजिक स्थिती करीवढवा नोंदिकाळी लाहिद्या
घोरा हे ठार कांडी अहिज्युतेचे होने यामुळे जाताजिक
स्थिती बदलावा यांमध्ये विकास होणाला. या
कालाविल लेखांमधी आपल्या काहियात विद्युत देवले होने
पीकिंवर तळाळीन अवे देवतांनी या काळातली शर्या दानंदिल
जागानंतरी वाढावूक दिली होती.

✓ लाभाजिक जीवन !.

प्रत्याख्यात :

नोंदिकाळीन लाभाजिक पारवारिक वर्णनाचा
नोंदिकाळीन लाभाजिक स्थितीनांना व्यापक, क्षमिया, विद्युत
कांडी व्युत्पत्त ने यार वर्ण कालित्वात् होने मोर्चक्योंनीजाने
कडिका या वृष्ट्यात लिहिले की नोंदिकाळातील जीवनाविवरां
जावी होती विवाह आपापांनी जावीतील झाफी-पुढीवारी
होत जाता. प्रत्येक जावीतील लाभाजिक व्यापकांच्या उरलेला काळी नवा।
व्यापकांच्या उरलेला काळी पतवाऊनी

तथा तांत्रिक नहीं होती, तांत्रिकीय शब्दानि जिनके बारे में विभाग
वा गैला होता है तो गैलाके निजाने तर आपन्हा उत्तरातान सात
आती है। उल्लेख के लिए आहे ज्ञानवार्ता। शब्दानि शब्दानि
होता ज्ञानोकाने ब्राह्मण आणि ज्ञानवार्ता यी लोका विद्यार्थी
आज्ञा प्रतीकाना दिली होती विश्व वर्णनीय विकीर्ण। प्रमुख
व्याकुलाय वीनी कर्त्ता व व्यापार कर्त्ता वह होता इत्युक्ता।
वाच तिनी वर्णनी वर्णनी लोकांवी लोका कठाता उद्देश्यानि
वाचावा लोगाल होता, ज्ञानियांनी शब्दानि शब्दानि प्राप्त
होता होता।

② आश्चिन व्यापार।

विदिक ज्ञानातीव शब्दानि ज्ञानाधारी वार
ज्ञानानि शब्दानि होता। ज्ञानाधारी ज्ञानाधारी जीवनाती
ज्ञानाधारी शब्दानि होता ब्रह्मवाचीशब्दाल। व्यापारा २५ वर्ष
वर्षात व्याकुली अस्त्वारी वाचनावानी ज्ञानाधारी करील
आर्ये व्यापारा २५ वर्षा वर्षापाक्षुल २० वर्षा 'वर्षापु' व्यापारी
व्यापारी शब्दानि जीवन व्यापार करीत आर्ये, या ज्ञानाधारी
व्याकुली विदिक ज्ञानाधारी अपशीर्ण होता जोसी वानीर व्यापारी
वनप्रस्थाशब्दाल प्रवेश करत जोसी व्यापारशब्दा काँडाल व्यापारी
व्यापारी व व्यापारी जीवन जात आके विज्ञानाधारी निज
वृद्धानी व्यापारा व्यापार जोसी

③ वीर्युक्त छुट्टव पद्धती।

वार्य ज्ञानानि ज्ञानाधारी ज्ञानवार्ता व्यापारी होता
तसेवा पितृभृत्याक छुट्टवपद्धती होती छुट्टवातीव जिनके
वार्य सक्त व शक्तिकारी ऐनाती ज्ञानाधारी आसान शक्त
व्यापारा व्यापारात, तीन पितृवार्ताव व्याकुली शक्तश्च ज्ञाना
व्यापारा, पिता हा छुट्टवासा प्रमुख शक्तश्च पितृवार्ता मृत्यु
व्यापारा वहीव मृत्युवा हा छुट्टवासा प्रमुख अकी
कातरगाविश विवाह ज्ञानी छुट्टवासी विवाहवासा वहुपूर्व
क्तुके व्यापार छुट्टवा पद्धतीले जातरव्या कीर्ति होता

विवाह काल। त्रिवैक्षणिक शोषण वलालहार; अत्यवाहि
नागी द्वारा बासी होते। या काल शोषण अनानुकूली
होते। शोषण वलालहार; अत्यवाहि जगत् अभ्यासके आराव
शुद्धप नाम नहीं। उसे वर्णन गोवर्धनिजने केवल भावे हैं।

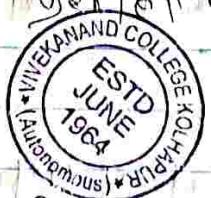
④ विवाह पद्धति :-

या कालान विवाह है वर्षावास, जागि परपरा
वर ज्ञाहारित केवल भावे हैं। मुखीके वय 12 वर्ष ज्ञाही मुखाके
वय 16 वर्ष आवधान। तो विवाहान शोषण अवज्ञने जात
असे, ब्राह्मणवाह, प्राजपत्य विवाह भार्याविवाह अत्युर विवाह
शोषण, विवाह, विवाह देव विवाह, विवाह विवाह है
विवाहों की 16. एकार भावि कालान पुरुषिन अभ्यास। या
शब्दों अर्थात् ज्ञाहा, प्राजपत्य भार्याव देव विवाह
है चार विवाह एकार पवित्र वानी जात तो विवाह विवाह
तो कापव्य। जातीत्य तीन तो परम् तरिति आवरजाति
विवाह आवधारी, ज्ञापनाल शुद्धिन रहे। तेवक्षरी गिलने वर्णन
केवले भावे की प्रकृति। ज्ञापव्य कठोर। विवाह हीन
रौप विशुद्ध करीता होता। जागि अनेक पुरुषाना जात होते

६) विवाहात् उत्तुक छुकेश तीना पुरिको उद्युलम् या शुनानी
लिखको वर्णन केवल की "मुका" पितानी ज्ञापव्य कठोर। विवाह
पद्धति शुद्धा प्रशान्ति होती। शिरीना शुद्धा विवाह। कठोरात्ति
पवित्रानी होती। तरीन्य प्रश्नप्राप्तिकानी निवीकृष्टि पद्धति प्रवृ
त्ति होती। इहा प्रश्नानी अभ्यासाती काकराता नाकारता रहे
जाती। तरीन्य घटक्टीतीती प्रश्नानी प्रश्नानी काकरीता। तीती।

⑤ विवाह ! ~

शोषण कालानीक शोषण वलालहारी व अभ्यासकी होते
शुद्धपव्युत्तुन तथार केवले पद्धति, फल, भाव, जात, जागि शुद्ध
याता अनु उच्चान उपयोग होते। शोषण कालानीक

બીજીક નોંધે પણ પરદાએ કાંઈ રહાન હોલ્લે. આખોનોંઠીને
પણ સુવિદ્યાને વાસ્તવારીને લાલી બાતની હોલ્લી નથીની દુષ્પ્ર
આગી નંદિસા હિન્દુચારી પ્રદાન તાં નોંધું હોલ્લી
દાંડાન્દા પ્રાણી કોઝ નંદિસા હેતુ જિસન, જીસા નોંધાયોનીના
.ને 'કાંઈકા' ચાં શ્વાસાન ઉલ્લેખ કેળા આહે

③ પોવાચ ! :-

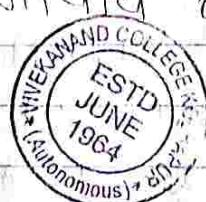
નીચી કોણાલીલ, બીજીક સુલી વિશ્વાચા વાપર કરીને
આમે પુષ્ટ કૃત્યા દર્શન ડેલર્વિશન બાબત હોલ્લી આગી
ચાદરી કાંખે વચ્ચે ખોંદ્યા પુષ્ટ પાછારને જાણ નોંધું રહેલું
માંડુંચાહી વાપર કરું હોલ્લી, વક્તા શીવાચ કેવાળી
અંપું આગી કલનંદી કાંધુંચી વાપરની જાણ જિસન. અનેંક
શીરીબંદી અંપું ન આંકર્વિંક નંદાચાહી વાપર કેળા જાણ

૪) અનોધિંગા : -

શીરીકદ્યે નિઝાયા વર્ષાની પુષ્ટ તાંકાંની ન હોલ્લે).
બેંગાંદ્યા ક્રાંતાં વિધુદી આપણાન નાહિની હોલ્લે. રઘુદૌરી
ગોડાંદોર આગી ક્રાંતી ચુછુછ ચાં ન્હાણ ગાંદીબંજન હોલ્લે
અંથે અધીશાસ્ત્રાનુભાર નરનત્વ, શાયક વાદ્ય, વાવાદ્ય અને
યાદ્યા ફળાસ્થદ્વાનાનુભૂલેલી, નાગાર્દિકાંદોર ગાંદીબંજન હોલ્લે.
અંથે પ્રસ્તુત ક્રાંતાંદ્યા પુષ્ટ હૃદય કેળા જાણ કોણે.
અંથે રઘુદાનું ક્રાંતાંનિંદ્ર તાંકીન ક્લાબુદ્ધિક ઉલ્લંઘાંદે
આધીજન કેળા જાણ, મસો ક્લાના નિંદ્ર હુંદુંનોંનાંદુંન
કુદ્દાંદું કેળા લએ અનોધિંગાનું કાંઠો, હે યા કાંખાનીં
નોંધું માંવિશ્વાચ્ય કાંઠ બનાણે જાઓ.

ક્રમાંશીપ ! :-

વર્ષાનીપુષ્ટાંદોર નાંદોર કાંખાનીં રસ્તીનીં
વર્ષાનું વાપર કેળે જાણે.

Shri Swami Vivekanand Shikshan Sanstha's

VIVEKANAND COLLEGE (Autonomous), KOLHAPUR

Class BA - I SEM - 2 Div.

Roll No. 4551

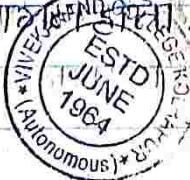
Supplement No. _____ Subject History

Test / Tutorial No. Ketna Sunil cheulkar

प्र मोर्यकाळीन वामाजिक इतिहासीचे वर्णन कृता.
→ मोर्यकाळातील वामाजिक, अर्थिक आणि धार्मिक जीवनाची माहीती आपल्याला शिळालेख तसेच तत्कालीन आहेत्यावरून मिळते. मेगश्चेनिडने लिहिलेल्या 'इंडिका' या दृश्यात तसेच कोटील्याच्या अर्थात् एसात् तत्कालीन तत्कालीन वामाजिक, धार्मिक आणि आर्थिक जीवनाचे वर्णन करण्यात आलेले आहे. मोर्यकाळीन वामाजिकवरून जागून घेण्यासाठी तथा काळातील वर्णविवरण्या, आश्वमवरूप आणि कुंद्रवपदधाती विवाहपदधाती इ. अमेकुंगोष्टीची माहीती घेणे आवश्यक आहे.

ग्रंथातील वर्णविवरण्या उ-

मोर्यकाळीन वामाजिक पारंपारिक वर्णविवरण्ये वर आधारित होता. वामाजात शार्हण धार्मिक, बेद्य आणि खुदूह दे चार वर्ण अस्तित्वात होते. मेगश्चेनिडने इंडिका या दृश्यात लिहिले की मोर्यकाळातील जातीव्यवस्था नाटील होली! विवाह आपल्या जातीतील दृश्यी - पुरुषाबी होता उसक दृश्येकु जालीचा जो व्यक्तसाय ठरेले ला असेल ह्या उपतिशिक्ता दूर्घरात्यावसाय. करण्याची परवानगी ह्या काळात नहृती. तत्कालीन वामाजिक अविक वर्गात विकागला गोला होता. मेगश्चेनिडने तर आपल्या वृत्तांत आन जाती-या उल्लेख केला आठे! शार्हणावाना वामाजात वान्माजात होता. अशोकाले शार्हण आणि व्रिंगांची जेवा पुरुषाची आज्ञा धूळोला दिली होती. वेद्य वर्णातील लिळांच्या प्रामुख्याव्यक्ताच्या विविक्तरणे व त्यापार करणे हा होता. शुद्धांग मात्र तिन्ही वर्णातील लोकांची व्यवसा कुरुक्षेत्र उदर चिर्वाहु करावा नाही. अग्नि शंखावामाजात अनंमान प्राप्त झाला होता.

i) आश्रम व्यक्तिः-

वेदीक काळातील भमाज उपमाणे चार वर्गामध्ये विभागला घोला होता. त्यापूर्वाने च मनुष्याचे जीवनही आश्रमामध्ये विभागले घोले होते. छम्हचारी श्रमात वयाच्या 25 व्यावर्षीपर्यंत व्यक्ती छम्हचारी शाहून घमीचे अध्ययन करत असे. वयाच्या 25 व्या वर्षांच्यात 60 व्या वर्षपर्यंत व्यक्ती घृहरथ्याक्षमात जीवन व्यालित करीत असे. आ आश्रमात व्यक्ती वेदाहीक व्युखाचा अभीज घेत असे. वेदाती अंत्यास आश्रमाताव्यक्ती प्रेवेदा करीत असे. त्यांतरच्या काळात व्यक्ती अंत्यासी व तपश्चवीचो जीवन जंगत असे मी शृङ्खलापत्री मि विवाहाठी त्याच्या पूर्वला असे।

ii) कुटुंब पदधतीः-

मोर्य काळात अंशुक्षण कुटुंबापदधती होती. तेच पितृसत्ताक कुटुंबपदधती होती. कुटुंबातील अनिक सदस्य एकत्र एकमकांकी प्रेमाले शहूत असत. एका कुटुंबाता साधारणत: तीन पित्यातील व्यक्ती एकत्र वाहत असत. पिता हा कुटुंबाचा प्रमुख असे. पित्याच्या मूल्यानंतर त्याचा मुक्ता हा कुटुंबाचा प्रमुख व्येकात असे. आंतरकातीश विवाह आणि बहुपत्नी विवाहाच्या पदधतीमुळे अंशुक्षण कुटुंब, पदधतीसा बांतरच्या काळात घोक निर्माण झाला. तस्काळीन तोक बमानकार, असत्याणी आणि शाकती बाली होते. त्या काळात चोरीसे प्रमाण कुमी होते. लोक अमुखी आणि अमाण्यान जीवन जेणता असल्यामुळे दिवाला कुलुप लावत नसे, असे वर्णन मेगांच्ये लिंगाले केले आहे.

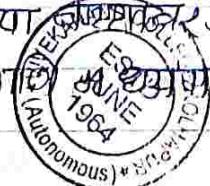
iv) विवाहपदधतीः-

था काळात विवाह ठें वार्षिकास्ता (आणि) परंपरांवर आधारित केले जात होते. मुलीचे वय १२ वर्षांचाही मुलांचे वय १६ वर्ष असल्यास ते विवाह घोर्य व्यमंतिले जात होते. क्रामवृत्त विवाह, प्राप्तापत्य विवाह, आषीविवाह, क्षमारविवाह, वांदर्वविवाह, शास्त्रय विवाह, देवविवाह, आणि पैथाग्राह्यविवाह ठें विवाहात्तेचे आठ पृकार मोर्य काळात प्रचलित असल्यास काळजे खा, उषीशीरसाता उणाहे.

द्वात्रॄ, प्राडा पत्य असळ्यास्म अर्ष व देव विवाह हे चार विवाह पूकार पवित्र माण्यले जाल होते. विवाह शाक्यले आपल्या जातीलच होत असे. परंतु तसेही आंतरजातीय विवाह शालयाचे आपल्याला दिसून येते. मेगश्चेतिजिने वर्णन केलेले आहे की, एक पिता आपल्या कन्येचा विवाह दोन बेळ घेवून करीत होता. अनेक पुत्राना उनमध्ये हा विवाहाचा प्रमुख उद्योग होता. इरिश्टोप्युलस प्या युवाली ले खाले वर्णन केले आहे की, एकापित्याने आपली कुण्ठा विक्रीता वा तथाने पाहीले होते. तसेच याकाळात श्वर्णवर विवाहापद्धती सुरुद्या पून्हालित की होती.

v) अन्न मोर्य काळातील लोक काळाहारी तोशेच मांसाणी रीहोते, दुष्टापासून लयार केलेले पदार्थ युक्ते, भाल, जेव आणि ग्राहु यांचा अन्न महावृत्त उपयोग होता असे. मोर्य काळीना लोक अनेक पश्चु-पद्धयाचे मास खोल होते. उक्तो काळे पश्चुवद्यावर काळीलराने वंदी धातली होती. नशीले द्रव आणि मदिरा छेव्याची मृथा त्याकाळात पून्हालित होती. यज्ञाच्या पूर्संगी लोक मदिरा द्येत आसल, असाऊले या मेगश्चेतिजिने इंडिका यावृंथात केला आहे.

vi) पोषाख मोर्य काळातील लोक क्षुली वस्त्राच्या वापर करीत होते. पुरुष व्युटद्यापर्यंत अंतरिक्षा द्यालत होते आणि त्यादरीसारखे वस्त्र सोंद्यावळन पांघरले जात असे. तसेच पुरुषांपांडीचाही वापर कुरीत होते. क्षुली वस्त्रांचिवाय वरेकामी कृपडे आणि बुलनाती कृपडेही वापरली जात आसल. अनेक वंगीबोरंगी कृपडे व व आकर्षक. वस्त्रांचाही वापर केला जात असे. त्याकाळातील लाषारीक कृपडेले, हार, वाजूऱ्यांद, फरालंदाहा हे विविध धातुचे अलंकार घालत होते. श्वी-मंत्र आगरिक मात्र आपल्या जाशीचे काम करवून दोल असल. श्वी-मंत्र आगरिक आणि श्वी-मंत्र आगरिक शीत्या डीवनात. शोडी लणावत दोती.

VII) मनोरंजन

मेगास्ट्रीनिजनाच्या वर्णनावरून तत्पालीन मनोरंजनाच्या साधनांविषयी आपणास माहीतीहीते. इथदोड, धोडदोड आणि शांडाचे युद्ध आ हकारामनोरंजन होल असे. अशिंगासाकुन्सार नरवतील, शायक, वादकुव वारवीजक यांच्या कला प्रदर्शनामुळे ही नागरिकांचे मनोरंजन होत असे. प्रभुरु भस्त्राख्याच्या प्रसंगी तृत्य केले जात असे. तसेच खेड्यात बावजानिकुचाळांत शामुडीकु उत्सवाचे आयोजन केले जात असे.

VIII) स्थियांची परिस्थिती

समाजात स्थियांना असमाज होता. आवि कुटुंबातही त्यांना सन्मानाने वागविले जात हीते. स्थियांश्वतीचे पठी कोठतेही कर्य करून ठाकुल होत्या. कोटील्यांने अशीशारसात वर्णन केले की, संकट पूर्ण झोडला क्षीज आपल्या पतीच्या परवानांनी शिवाय बाहेर गेली तर लिला 6 पणांड केला पाहीजे आणि घपतीच्या अष्टविंशी वर पत्नी बाहेर गेली तर 12 पणांड केला पाहीजे शावस्कन निष्कृत चिद्याली की मोर्चिकाळात स्थियांजापूर्वी खालंश्य नव्हते. लिंगावर पतीचे बंधने होती. कोटित्यांने मृत्युकु की स्त्रिया पटकल पूरा प्राप्तीसाठी असलाल. शाजकारणात स्थियांना सहभागी होता येत नसे. त्या काळात पडदा पद्धतीहीती स्थित्या कुशणाऱ्या अ कोर छिक्क केली जात होती.

अछापूकारीवरीच्यावरस्था, आम्बमववरस्था, कुटुंबकापद्धती विवाहपद्धती, अन्न, पोलाख, मनोरंजन, स्थियांची परिस्थिती यांच्यावरून आपल्यांना मोर्ची करून काळीन असमातवधवरस्थेचे दर्शन होते.

Shri Swami Vivekanand Shikshan Sanstha's
VIVEKANAND COLLEGE (Autonomous), KOLHAPUR

Class R.A.T

Div. B T.D. 30-1-2020 Roll No. 4617

Supplement No. Subject HISTORY

Test / Tutorial No. अमन अंशुला नाहानी

- 1) मोर्चकालीन परिस्थितीचे वर्णन करा ?
- मोर्चकालीन सामाजिक आर्थिक आणि घासितु निवासी माहिती आपल्याला शिळालेले तर्चेच तत्कालीन स्थानिकता १०१ धारा द्यो निगड्येन्हाला निलंदीलेल्या 'इडीका' चा वर्णन तर्चेच कोणिल्याचा आर्थिक्षांगात तत्कालीन सामाजिक घासितु आणि आर्थिक निवासीचे वर्णन करून धारा अलेले आहे मोर्चकालीन समाजव्यवस्था गांधी धर्मासाठी त्या जनातील वर्णनव्यवस्था, आत्मव्यवस्था, कुटुंबपद्धती विवाह पद्धती इ. अनेक गोष्टीची माहिती द्यो आवश्यक आहे.
- 2) वर्णनव्यवस्था :- मोर्चकालीन समाजव्यवस्था ही पांडुषाठिक वर्णनव्यवस्था आधारित हीता वाढणी, अतियं वैश्य, आणि शूद्र हे चार वर्ग अस्तित्वात द्यो निवासी तत्कालीन समाजव्यवस्था निलंदी किंवा मोर्चकालीन गांधी धर्मव्यवस्था निलंदी हीती विवाह ही आपल्याला नाततील असी पुरुषवार्षी होत असल प्रत्येक जातीचा जो व्यवसाय देण्या असेले त्या चा उत्तमातील लोक व्यवसाय करते करत कोणालाई व्यवसाय करत नंमत तत्कालीन समाज अनेक वर्गात निभागला गेला होता नेवेंविधिनिःत नांद आपल्या दृष्टावात सात नातील्य ३ लोकांचे कला आहे व्याहारांना समाजात संभाग होता अशीकाहे वाढणी आणि वैश्य नातील लोकांया पुरुष व्यवसाय शेती करतो व व्यापार करतो दा दोना. शेतींना मात्र नितनी नातीलिल लोकांची शेत करावाच ३६२ नामीह करावा लागावा कीला नितांयेना समाजात उत्तमात प्राप्त गोला होता व मोर्चकाली ती घडवून आलावा नांद नांद काढी प्रियारवेतानी नांदले उमाहे

iii) आश्वमृष्ट-या :-

वेदिक काणातील समाजे त्यापुरांनो चार वर्गामध्ये निवासाला भीला होता त्यापुरांनो महूभान्ये निवास कृ श्रावणामध्ये निवासाले भीले होते शूमचर्याशाळ वधाऱ्या २५ ऑग १९६४ वर्षीपर्यंत ०२कडी व्रहंचारी शहून घासीचे असरभन्न करत असे वयाऱ्या २५ ऑग वर्षीपासून १० आव वर्षीपर्यंत ०२कडी ग्रहूस्वास्थ्यात निवास घातीत उर्हीत असे या आश्वमाती ०२कडी वेदादिकृ शुष्ठाया ३५प्र०अं होते असे यांतरे ०२कडी आपाप्तशास्त्रात प्रवेद कृषीत असे शेवटी शस्त्रास॒ नाते ०२कडी प्रवेद कृषीत असे त्यांतरे ०२कडी शस्त्रास॒ व त्यांतरे निवास नाते झारे भोक्त भाई निष्वासादी आव प्रभन्न असे.

iv) वोशांवः -

मोश काणातील लोक भूमि वर्षाचा वापर कृती होता ५२५ वापर्यंत अंतर्खंडा घालत होते आणि चार्दिशीरात्याचे वर्षा व्याख्यावः धार्धरूप नाते असे तसेच लोक प्रवाडीना ही वापर कृती होते अनी वज्ञानिश्वास ऐश्वर्यी कपडे ३३०प्र० कपडे ही वापरन असे तसेच रंगिंबूनी कपडे व आकषिकृ कपड्यांचा कला नाते असे त्याकाणील नाभिकृ कृषीकृ इत २२० पुढी एक्यावः दोन्ही वापर्यंत असे ५० वर्षी नाभिकृ नाते असे नाभिकृ नाते आपल्या व २२०वः नरीनी कास ५२० दोन्ही असे नाभिकृ माझीकृ व महाराष्ट्र नाभिकृ योज्या निवासात घाडी तपाळा होती.

v) मनोरंजन :-

मिनिकितीत्या वर्णनावः तलाकीन मनोरंजनाचा आपापाच मादिती होती नथेदी, घोड होड लाढाचे मनोरंजन होता असे झार्थाशास्त्रानुसार तर - तलाकीत्या वाढी व वारावी तजी आल्या उलाद बनाहो.

तातो विक्रियांचे मनोरंगात होते असे पुण्यवृत्त व्यवस्था पुण्यवृत्ती मुळे किंवा गति असे तसेच ऐप्पात अधिनियम राज्यात साहित्यक ॥
उपरात्रीय वर्णन मेमारितीनीही ते किंवा आहे.

vii) विवाह पद्धती ४- या कालात विवाह हे धर्मशास्त्राते आणि पृथिवीपर्यंत आघारीले किंवा होते, गुणाचे वर्ष १२ वर्ष आणि गुणाचे वर्ष १६ वर्ष शाळायाचे ते विवाह घोरम शास्त्रात असे विवाह विवाह प्रातापविवाह, आशीविवाह, अस्त्रविवाह, अंधारविवाह शक्षस विवाह देव विवाह व वेशाचे विवाह असे आठ पुढीर तोय कालात पुण्यित असंभाचा उल्लळाच्या अस्त्राचा आहे.

viii) इन ४-

मोर्य कालातील लोक शाळाई व मेलाणाई होते व कुद्यापाच्यात तथारु किंवा पदार्थ, फूल, झाट, जव आणि गाढु शोभा भन्ने ठेंडुल उपयोग होते असे मोर्यकालीन लोक अंडीक आयोजन किंवा जात असे शास्त्रातील कुण्डिकीनाऱ्या विवाह किंवा तर आपल्या आवडीचा आहार करत असते.

viii) २२१ नोव्हें ४-

यामातील विद्यार्थी राजाने होता आनंद कुटुंबात न्योना आमाताने दागावले जाते तांचे विजाया नवांतपणे कीवारीदी काचे कडे, शाळा होत्या कांडिल्याते अर्थशास्त्रातो वर्णन किंवा की शेतक फुंसेचे शोडाणा दृष्टि तर आपल्या पतीच्या पश्चात गिरिशिवाच वाईर भेळी तर निवारा वसदा पण देत किंवा पांडिले चावडने निवारी गिरिशी तक्की तोय कालातील विद्यार्थी वृतीपते वर्णाना नेहुते व तसेच दृष्टिचावड पतीच्ये वेघने होती.

ii) आमोदवस्था :-

प्रैरिक काळातील सामाजिक व्यापारोंचे चार वर्गांचे
विभागाला गेला होता व्यापारांचे मनमुक्त्याचे ठिक्क इ आमोदवस्था
विभागाले गेले द्यावे भ्रमवयोग्याता व्यापारा २५ वर्षा वर्षांपर्यंत
०२५वर्षी व१९६४ची २१६८ घरांचे अवस्थावरूप ठिक्क असे द्यावे २५
०२५ वर्षांपर्यंत ५० वर्षा वर्षांपर्यंत ०२५वर्षी व१९६४च्या मात्र जीवन
घटावा करीत असे या आमोदवस्था ०२५वर्षी प्रैरिक व्यापारा
उपचोर द्यावे आसे अंतर ०२५वर्षी वाणप्रस्थाव्यापात फुर्हा
करीत असे शेवटी संन्मान फुर्हा ०२५वर्षी फुर्हा करीत असे
लांतर २५ वर्षा काळात ०२५वर्षी अव्याप्ती व तपावलीचे ठीक्क
मध्यात आणि मोळा प्राणी विज्ञवण्यासाठी त्याचा खुशी असे.

iii) कुटुंबपद्धती :-

मोर्य काळात असून उक्कुव पद्धती द्यावी तपेच
पितृस्तलांकु उक्कुव पद्धती द्यावी उक्कुवातील अंके अदृश्य
हाऊना व फ्रान्स राहील असे फ्रान्स उक्कुवात साधारणात ३
पितृस्तलातील हाऊना राहील असे फ्रान्स उक्कुवात्या
५३४ असे पितृस्तलातील भावाच मोर्या नुजिग्या हा
उक्कुवात्या फ्रान्स वर्तत असे झांतर ग्रातील विवाह आणि
वडूपानी विवाहात्या पद्धतीचे रांभुऱ्या उक्कुवापद्धतीचे
८१२२२२ काळात द्याका नितीची आलो ताकाळीची लोकु
इतरदार रांभुऱ्यासाठी आणि वाकिंवाशासाठी. द्यावे व या
काळात चोरीच्ये प्रमाण कमी द्यावे लोकु २५३४ असूदृश्य
ठीक्क नव्हत असूदृश्यासून द्यावे लोकु लाखत नव्हत

Shri Swami Vivekanand Shikshan Sanstha's

VIVEKANAND COLLEGE (Autonomous), KOLHAPUR

Class B.A.T : SEM-2 Div.

B Date. 30-1-2020 Roll No. 4606

Suppliment No.

Subject डिविएस

Test / Tutorial No.

प्रश्नपेश इन्वेस्टिगेशन

प्रश्न

मौर्यकालीन सामाजिक स्थितीचे वर्णन करा.
मौर्यकालीन सामाजिक, अर्थिक आणि धार्मिक जीवनाची माहिती आपल्याला शिळाभिखु तसेच तत्कालीन भावीत्यापर्यान मिळाले. मेगास्थेनिजाने भिहवेत्या डंडिका. या ग्रंथात तसेच कोटीव्याच्या अद्यारात्रात तत्कालीन सामाजिक धार्मिक आणि अर्थिक जीवनाचे वर्णन करव्यात आविने ओह. मौर्यकालीन समाजववस्था जागुना हीव्यासाठी त्या जागृतीचे वर्णववस्था. आश्रमववस्था, कुटुंबपद्धती विवाहपद्धती ठ. अनेक गोष्टीची माहिती होती आवश्यक आहे.

i) वर्णववस्था :-

मौर्यकालीन समाज हा पारंपारिक वर्णववस्था वर आघारित होता. समाजात ब्राह्मण, क्षत्रियां जाती वैश्य आणि शूद्र हे चार कर्ता अस्तित्वात होते. मेगस्थेनिजाने डंडिका. या ग्रंथात भिहवे की मौर्यकालीन जातीववस्था जाली होती. विवाह आपापल्या जातीतील स्त्री-पुरुषांची होत असत. प्रस्त्रेक जातीत्या जो व्यवसाय ठरलेलो असेहा त्या व्यक्तीरिकता दुसरा व्यवसाय व्यवसाय करव्याची परवान गी होता नक्ती. तत्कालीन समाज अनेक वर्गात विभागात विभागात होता. मेगस्थेनिजाने तरा आपल्या वृत्तीतात भात जातीच्या एकलभिख केबा आहे. ब्राह्मणांना समाजात समान होता. आशीकाने ब्राह्मणांना आठी श्रामणाची सेवा करव्याची आज्ञा प्रजेता दिली होती. वैश्य वर्गातील व्यक्तांचा प्रमुख दिली होती. वैश्य वर्गातील भोकांता प्रमुख व्यवस्थाची तीव्री काढो वा

व्यापार करते हा हीता झुळांना मास तिळी वर्णीतील ने
सेवा कर्त्तव्य उद्देश्य उद्देश्य वर्षा करका लागत होता. क्षमीयान
समाजात सन्मान प्राप्त झाला होता.

ii) आशम व्यवस्था :-

आदिक झुळातील समाज या प्रतीक्षेचार
मध्ये विभागाबाबा शेत्या होता. या प्रतीक्षेचार मनुष्यांचे जीवं
आश्रमामध्ये विभागातील शेत्या होते. २५ वा वर्षीपर्यंत व्यक्ती ब्रह्मच
राहुन यांच्यी अध्ययन करत असे वर्णाया. २५ वा
वर्षी खासुन ५० वा वर्षीपर्यंत व्यक्ती ध्रुस्यांशमात जीवं
व्यतीन करत असे. या आश्रमात व्यक्ती वेवाहीक मुख्या
उपभोग होत असे. यानंतर व्यक्ती वनस्पत्यांशमात प्रवेश
करीत असे. तीवणी सांख्यासे आश्रमात वेवाहीक मुख्याया
उपभोग होत असे. यानंतर व्यक्ती वनस्पत्यांशमात जीवं
व तपस्यायि जीवना जागत असे. मोक्षप्राप्ती निष्ठुर्यास्त्राही
त्याया संयान घेसे.

iii) कुटुंबपर्यंती

मोर्यकांडातील संयुक्त शुद्धवप्रथमी होती. तीन
पितृसत्ताक शुद्धवप्रथमी होती. शुद्धवातील अनेक संदर्भ
ठक्स व ठेक सेणांकी श्रमात शास्त्र आसत उक्ता शुद्धवात
साधारणत: तीन पितृसातील व्यक्ती ठुक्सा शहत आसत
पितृ हा शुद्धवाया प्रमुख असे. पितृसाया कृत्यांतर शास्त्र
मुलगा हा शुद्धवाया प्रमुख शज्जन आमो. अंतरजातीय विवृ
वद्वपत्ती विवाहाय प्रवृत्ती कमुळे शेषकृत शुद्धवा पर्यंतीस
संदर्भाया कांडात ठेका निमित्ती आलो. तत्कालीना भीकु
संस्कृत भृत्यवादी आणि कांडातीज्ञानी होते. या कांडात
प्रमाण कमी होते. लोकु सुखी आणी समृद्धी इ
जागत असत्यामुळे खराल. शुद्धप्रत्यानवत्ता असे वर्णा

iv) विवाह पद्धती :-

या काळाता विवाह होता यर्द्द्वारा सम झाँटी परंपरावर आष्टारित केबो जात होते मुलीचे वय १२ वर्ष भागी मुलीचे वय १६ वर्ष आल्यास ते विवाह ढाणी योव्य समजेले जाते. ब्राह्मविवाह, प्रतापत्यविवाह, आर्वविवाह, असुरविवाह, शाईविवाह, राजसगविवाह, देवविवाह, आणी वैशाख विवाह हे विवाहांची आडूतकार मर्याद काळात प्रचलित असल्यास उक्केला अर्थव्यासात आहे. ब्राह्म प्रजापत्य आर्व वारेव विवाह काळयतो आपत्या जातीत्य हीन उसे परंतु तरीही अंतरूपातीय विवाह आल्याचे आवल्याता दिसून येते. मेघास्थेनिंजाने वर्णन केलेले आहे कि मुकु पिता आपत्य शब्देचा विवाह योन वेत्त घेवून करीता दीता. मानेका पुरांना जन्म देऊ. हा विवाहाचा प्रमुख उद्दृढ़ता दीता. मुरे स्टोट्यु बस था थुनानी निखकाने वर्णन केले आहे कि मुकु, पित्याने आपली कृत्या विकासाना त्यानो पाहिजे होते तसेच यो काळा, स्वयंवर विवाह पद्धती सुप्रथा प्रचलित होती स्त्रीयांना पुनर्विवाह, पद्धती सुधा प्रचलित होती स्त्रीयांना परवानगी होते. तसेच पुनर्वाप्तीभाठी नियोग पद्धती प्रचलित होती दुङ्डा-पद्धती प्रचलित असण्याची काळयता नाकाशत येत नाही तसेच धरम्कोक्ती प्रथाही याकाळाता असतीला होती.

v) अळू :-

सोयी काळातील निकु छाकूछारी तसेच मांसाहरी होते. दुष्टापासुन तथार केलेले यदाय फक्क, आन, जव आणि गडू थंगा अन्न म्हणून उपयोग होता उसे मर्यादकालीन लोक पठा-पश्याचे मांस आत होते. आषीकाने पद्धतिवार काळातरीगे लंदी धातली नक्कीले तव आणी मंपीरा हेच्याची प्रथा त्या काळात होत आसत्रु आसा उल्लेख किंवा यो निजने डुकिका याग्रंथात केला आहे.

प्रोशाख :

v) मीर्य कानुनीत्वात्मकासुनी वस्त्राचा वापर कर होते. पुरुष गुड्ह्या पर्यंत अंतरवस्त्र धारणा होते. या दरी सारखे वस्त्र घांड्यावळून पाद्धरलेतो जात झासत. तसेच पुरुष पगडी याई वापर करत होते. भुतीवस्त्रात्मिकाचा श्वासीकरणे आणि पुल्लवर्णी कपडेही वापरली जात झासत. अनेक ठेंडी बेरंगी कपडेही व झाकर्षणीक वस्त्राच्याही वापर केला जात झासत. त्याकानुनीत्वात्मकाची कर्णी फुले, हार बाजुबंद दसतबंद्या हे विविध द्यात्रुंया उलंगार घासत होते. इती पुरुष मुक्त सारखेच पारीने वापरत असत श्रीमंत नागरी मास द्यापत्या वस्त्रावरा जरीचे काम करवून होत झासत. श्रीमंत नागरीकृत्यांच्या जीवनात थोडी तफावत होती.

मनोरंजन

vii) मेंगस्थीनिजने वर्णनाविष्ट्या तत्कालीन मनोरंजन साधनाविष्ट्या आपणासा माहिती होते. रुद्रोड, छोडपोड, आठी सांडाचा शुद्ध या प्रवारा मनोरंजन होत असे अर्धचासमानुसार नरनर्तक शायक वाढक व ज्ञान वारवीजक यांच्या कुल प्रदर्शनामुळे ही नागरीक्या मनोरंजन होत आसे प्रमुख सूताच्या प्रभावी नृत्य केले जात असे तसेच खेड्यात भावित्विक शान्त आमुदिक उत्सवाचे आयोजन केले जात आसे सामाजिक दृष्टीकोनामुळे विद्यारा किंवा तरत मनोरंजन करणे हे त्या कानुनीत्वात्मकाच्या आविभाज्या झाँडा बनले होते.

viii)

स्थिरांची परिस्थिती :-

भासाजात स्थिरांना सहमान देता आणि कुटूबातही त्यांना सहमानाने वागविले जात होते. स्मीया स्वतंत्रपणी कोणतेही कार्य करू बाबन हीत्या की दीव्याची अर्षडिगास्पान वर्णन केले की घंकटप्रसंगी भीडता रसी अर आपल्या पतीच्या पश्वान्नरी छिकाश वाहेर गेली तर तर लिला ६ पाठ ५५ केबा पाहिजे आणि पतीच्या आडेचिकाश पत्नी काहेर गेली तर १३ पाठ ५५ केबा पाहिजे यावरून निष्कर्ष निहतो कि मर्यादिकानात स्थिरांना पुर्ण शवांतर्यामी नक्ते. तिच्यावर पतीचे बंधने होती की दीव्याने स्टॅब के स्थिरा फक्त पुस्त्रापनीसाठी आसतात.

शजकारणात स्थिरांना सहभागी होतां येत नसे त्या कानात पडदा पछती होती स्थिराच्या करव्यास कठोर खिळा केली जात होती. स्मीयाना आपल्या पतीसोबत कोणत्याही उपर्युक्त उत्सवात भाग येताही होता. स्थिरांना पुनर्विवाहाचा आणि घटस्पेताचा अधिकार होता.

आखारे स्कोरे वर्गवर्षा), असामवर्षा

कुटूबपछती, विवाहपछती, अन्न, पीषांच, मनोरंजन, स्थिरांची परिस्थिती या घटकावरून आपल्याता मर्यादिकालीन समाजवर्षे चे दर्शन होते. तसेच समाजातील पुरुषांचे आणि स्थिरांचे द्वयान यांची फरकही जागून येतो.

Shri Swami Vivekanand Shikshan Sanstha's
VIVEKANAND COLLEGE (Autonomous), KOLHAPUR

Class B.A.-T Div १ Date ३०-१-२०२० Roll No. 4721

Supplement No. _____ Subject इतिहास

Test / Tutorial No. चि. घनराज शिवाजी राणकीवे.

प्रश्न : मोर्यकालीन सामाजिक स्थितीचे वर्णन करा.
→ मोर्यकानातील सामाजिक, आर्थिक आणि
धार्मिक जीवनाची माहिती आपल्याला शिळाक्षेत्र
तसेच तत्कालीन साहित्यावस्था मिळते. मंगरस्थनिजे
लिहिल्या 'इंडिका' या वर्णात तसेच कोटील्याच्या
अर्द्धश्वरस्थात तत्कालीन सामाजिक, धार्मिक आणि
आर्थिक जीवनाचे वर्णन करूयात आलेले आहे.
मोर्यकालीन वर्णव्यवस्था, आश्रमव्यवस्था,
कुटुंबपद्धती, विवाहपद्धती इ. अनेक गोष्टीची
माहिती घेणे आवश्यक आहे.

(ii) वर्णव्यवस्था : मोर्यकालीन समाजाता पारंपारिक
वर्णव्यवस्थेवर 'आच्छारित' होता. समाजात ब्राह्मण,
शूद्र, वैश्य आणि शुद्र हे चार वर्ण अस्तित्वात होते.
मंगरस्थनिजे इंडिका या वर्णात लिहिले की
मोर्यकानातील जातीव्यवस्था जटील होती. विवाह
आपल्या जातीतील स्त्री-पुरुषांशी होत असत.
प्रत्येक जातीचा जो व्यवसाय ठरलेला असेही व्या
व्यतिरिक्त दुसरा व्यवसाय करूयाची परवानगी
होत्या काळात नक्कली. तत्कालीन समाज अनेक
वर्गात विभागाला घेणा होता. मंगरस्थनिजने तर
आपल्या वृत्तांतात सात जातींचा उल्लेख केला
आहे. ब्राह्मणांना समाजात सन्मान होता. अशीको
ब्राह्मण, आणि श्रमणांची सेवा करूयाची आज्ञा
प्रुजेला दिली होती. वैश्य वर्णातील लोकांचा प्रमुळ
व्यवसाय शेती करणे वा पशु-पश्चांचे मांस खात हो

अशीकाने पशुवळ्यावर काळांतराने बंदी धातली होती. नशीले द्रव आणि मदिरा घृण्याची प्रथात्य काळात प्रचलित होती. यज्ञाच्या प्रसंगी लोक मदिरा घेत असत, असा उल्लेख मंगस्थनिजने इंडिका या 'घ्रंथात' केला आहे.

ii) आळम ठ्यवस्था :-

वैदिक काळातील समाज ज्याप्रमाणे चार वर्गामध्ये विभागणा झोला होता. ज्याप्रमाणाच मनुष्याचे जीवन ही आळमामध्ये विभागले झोल होता. ब्रह्मचर्याशामात वयाच्या 25 व्या वर्षपर्यंत व्यक्ती 'ब्रह्मचारी' राहुन धर्माचे अध्ययन करत असे. वयाच्या 25 व्या वर्षावासून 50 व्या वर्षपर्यंत व्यक्ती वृहस्थाशमात जीवनव्यतित करीत असे. या आळमात व्यक्ती वैवाहिक सुखाच उपभोग घेत असे. यानंतर व्यक्ती वानप्रस्थाशमाप्रवेश करीत असे. शेवटी संन्यास आळमात प्रवेश करीत असे. शेवटी संन्यास आळमात व्यक्तप्रवेश करीत असे. 'यानंतरच्या' काळात व्यक्ती संन्यासी व तपस्वीचे 'जीवन जगत' असे. मोहप्राप्ती मिळवण्यासाठी 'त्यांचा' प्रयत्न असे.

iii) कुँदूब पद्धती :-

म॑य काळात संयुक्त कुँदूब पद्धती होती. तसेच पितृसत्ताक कुँदूबपद्धते होती. कुँदूबातील अनेक सदस्य एकत्र एकमकांश प्रेमाने राहता असत, एका कुँदूबात याहारणत. तीनि पद्यांतील व्यक्ती एकत्र राहता असत. पिता हा कुँदूबाच्या प्रमुखा असो. पित्याच्या मृत्युनंतर त्याचा वडीला मुलगा हा कुँदूबाता प्रमुख बनत असे. आंतरजातीया विवाह आणि बहुपत्नी विवाहाच्या पद्धतीमुळे संयुक्ता कुँदूब पद्धतीस

iv) विवाहपद्धती ४-

या काळात विवाह हे धर्मशास्त्र आणि परंपरांवर आद्यारित केले जात होते. मुलीचे वय १२ वर्ष आणि मुलाचे वय १६ वर्ष इत्यास ते विवाह योव्य समजाले जात होते. मुलीचे वय २२ वर्ष आणि ब्राह्म विवाह, प्रातापत्य विवाह, आष्व विवाह, असुर विवाह गांधर्व विवाह, राष्ट्रस विवाह, द्वैव विवाह आणि पैशाच्या विवाह हे विवाहाचे आठ प्रकार मोर्य काळात प्रचलित असल्याचा उल्लेख अर्थशास्त्रात आहे. ब्राह्म, प्राजापत्य, आष्व व द्वैव विवाह हे चार विवाह प्रकार प्रचलित मानले जात होते. विवाह शक्यते आपल्या जातीतच होत असे. परंतु तरीही आंतरजात य विवाह इत्याचे आपल्याला दिसून येते. मेग-च्छेनिजने वर्णन केलेले आहे की, एक पिता आपल्या कन्येचा विवाह दोन बेळ घेवून करीत होता. अनेक पुत्रांना जन्म देणे हा विवाहाचा प्रमुख उद्देश होता. एरिस्टोक्रूलस या युनानी लेखकाने वर्णन केले आहे की "एका पित्याने आपली कन्या विकताना त्याने पाहिले होते." तसेच या काळात इत्यांवर विवाह पद्धती झुद्धा प्रचलित होती. इत्यांना पुर्वविवाह करूण्याची परवानगी होती. तसेच पुत्र प्राप्तीसाठी नियोग पद्धती प्रचलित होती, हुंडा पद्धती प्रचलित असण्याची पद्धती प्रचलित होती. हुंडा पद्धती प्रचलित असण्याची शक्यता नाकारता येत नाही. तसेच घटस्फोटाची प्रथा विवाहात आस्तिलाल होती.

v) अन्न ५-

मोर्य काळातील लोक शाकाहारी तसेच मांसाहारी होते. हुद्धापासून तयार केलेले पदार्थ फक्क, भात, डुज्वारी आणि गड्ढ गांचा अन्न म्हणून उपयोग होत असे. मोर्यकालीन लोक अनेक पशु-पद्धती

मांस च्वात होते. अशोकाने पशुवधावर काळींतराने बंदी धातवी होती. नशिले द्रव आणि मदिरा घेण्याची प्रथा त्या काळात प्रचलित होती. याच्या प्रसंगी लोक मदिरा घेत असत, असा उल्लेख मेग-स्थे निजने इंडिका या गंथात केला जोह.

७) पोषाच्य :-

मोर्य काळातील लोक सुती वस्त्राचा वापर करीत होते, पुरुष गुडद्यापर्यंत अंतर्वस्त्र घालत होते आणि चादरीशारखे वस्त्र यांद्यावरून पांघरले जात असे. तसेच पुरुष पगडीचाही वापर करी होते. सुती वस्त्राशिवाय, झेशभी कपडे आणि कलंनची कपडेही वापरली जात असत. अनेक ईर्षीबीर्षी कपडे व आकर्षिक वस्त्रांचाही वापर केला जात असे.

त्या काळातील नागरिक कर्ण फुले, हार, बाजुबंद, दस्तबंद्य हे विविध धातुंचे अंलंकार घालत होते. या पुरुष एकसारखेच दागिने वापरत असत. इमिंत नागरिक मात्र आपल्या वस्त्रावर तरीचे क्राम करवून घेत असत. इमिंत नागरिक आणि मध्यम नागरिक यांच्याजी विनात शोडी तफावत होती.

समारोप :-

अशोकाने वर्णव्यवस्था, आश्रमव्यवस्था कुळुपद्धाती, विवाहपद्धाती, अन्न, पोषाच्य, मनोरंजन या घटकांवरून आपल्याला मोर्यकाळीन समाज-व्यवस्थेचे दर्शन होते. तसेच समाजातील पुरुषींचे आणि स्त्रियांचे स्थान यांमधील फरकही जाणून

१०

४५८५

"ज्ञान, विज्ञान आणि सुरक्षकार यांसाठी शिक्षण प्रसार"
- शिक्षणमहर्षी डॉ. वापूजी साळुंदे

Signature of
Supervisor

Shri Swami Vivekanand Shikshan Sanstha's VIVEKANAND COLLEGE (Autonomous), KOLHAPUR

Class (B.F. (F.Y))

Div. A

तारिख - २०-१-२०२०

Roll No. ५६१२

Supplement No. _____

Subject History

Test / Tutorial No. _____

Name :- Ghreesh H. Jadhav.

प्र.

मोर्यकालीन सामाजिक इतिहासीची वर्णन करा!
मोर्यकालीन सामाजिक, ज्ञानिक, आणि धार्मिक जीवनाची माहिती ज्ञापल्याला विलालित तसेच तत्कालीन शाहित्यावस्था मिळते.
मंगी स्थितीने || किंवदन्त्या इंडिका या गंधारुन तसेच कोटिलाच्या जगद्भासातून तत्कालीन आमाजिक, धार्मिक, आणि ज्ञानिक जीवनीचे वर्णन करण्यात आलेले आहे.
मोर्यकालीन वर्णित्यावस्था, आन्ध्रमव्यवस्था, कुटुंब पद्धती, विवाह पद्धती इत्यादी उनेक, शिष्टीची माहिती देणे ज्ञावशक्त आहे. ती खुठीला प्रसाठी.

① वर्णित्यावस्था

मोर्यकालीन समाजाहा पारंपारिक वर्णित्यावस्थेवर जाह्यारीत होता. समाजात ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्य, शूद्र हे चार वर्ण असलिल्यांनी हीते. मंगी स्थितीने इंडिका ग्राधात निहिल की, मोर्यकालीन जातीव्यवस्था अद्येत नाही. विवाह ज्ञाप-ज्ञापल्या जानीतंत्र केला जात असत. प्रत्येक जातीचा जो व्यवस्थ व्यवसाय ठेंलेला जेतला, या व्यतिरिक्त दुसरा व्यवसाय करूयाची घेणा परवानगेनी या काळात नाही. तत्कालीन समाज उनेक विभागातील वर्गात विभागलेला होता. मंगी स्थितीने तर ज्ञापल्या दृष्टांत सात जातीचा उडलेला केलेला दिसून येतो. ब्राह्मणांना समाजात गाण होता. अशोकाने ब्राह्मणांची आणि ज्ञामणांची सेवा करूयाची आजा प्रेपाला दिली होती. वैश्य वर्गातील सांलेक्षण्यात प्रारंभ व्यवसाय येती हा ही जात.

1) उक्तीकोने पशु वधावर कालीतराने बँदी घातली.

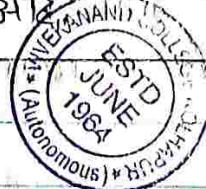
नर्सीवि द्वाव आणि मंदिरा टेप्याची प्रथा त्या काळात प्रचलित होती. यजात्या मृसंगी लोक मंदिराद्येत असत, ज्ञान उल्लेख मंगीस्थानिजें त्याच्या डूडिका घेऊन केला आहे.

② आन्हाम व्यवस्था :

मोर्यकाळीतील शामाळ त्याप्रमाणे चार वर्षांमध्ये विशाग गोला होता, त्याच्याप्रमाणेच मनुष्यांचे जीवनही आन्हाममध्ये विशागले घोल होते. ब्रह्मचर्याशमात्र वयाच्या 25 व्या वर्षापर्यंत व्यक्ती ब्रह्मचारी शहून घामाचे अद्यतन करते असे. वयाच्या 25 व्या वर्षप्राप्तीने 50 वर्षांपर्यंत व्यक्ती घटाशमात्र जीवित राहील असे. या आन्हामात वेळी व्यक्ती वैवाहिक सुखाचा उपशाग घेते असे. यानंतर व्यक्ती वांगप्रस्था झाल्याचा कुरीन असे. व्यक्ती अन्याशा असाने प्रकर कुरीन असे. असे ग्राजी मिळून्यासाठी तोपा प्रयत्न असे.

③ कुट्टव पद्धती :

मोर्य काळात भंडुका कुट्टव पद्धती होती. तसेच पितृसत्ताकु कुट्टव पद्धती होती. कुट्टवातील अनिक अदृश्य मुक्त्रा वा मुक्तिकांशी प्रसिद्ध शहत असत, मुक्त्रा कुट्टवान शाद्यार्थात; तीन पिद्यातील व्यक्ती मुक्त्रा राह असत, पिता हा कुट्टवाचा प्रभु असे. पितृसत्ता दृष्ट्यांतर त्याचा वजील मुलगा हा कुट्टवाचा प्रभु बनते असे. ओंतरजातीप आणि कुट्टवाची विवाहाचा पद्धती मुळे असुका कुट्टव पद्धतीभ संतरत्या काळात घोका निमांग इसा मंदिरातील लोक इमानदारा सत्यवादी राणी शक्तीकाली हे त्या काळात व्यारीचे धर्माण करते होते. लोक शुखी आणि असृष्ट जीवन जगत असल्यामुळे दादला कुट्टव लावत नाहो, आवणि मंगीस्थानिजें कुले राणी

④ विवाह पद्धती :

या काळात विवाह हे द्वारकास्त्र आणि परंपरांवर आधारित केले जाते होते. मुलीची वय 12 वर्ष व मुलीची वय 14 वर्ष पुरी व्याख्यामधीने विवाह योग्य समजेले जाते होते. विवाह, सातापत्य विवाह, आर्व विवाह, असुर विवाह, शक्ति विवाह, गांधारी विवाह, देव विवाह आणि पैदाच्या विवाह हे विवाहाचे आठ प्रकार मोर्ची काळात प्रचलित असल्याचा उल्लेख झारक्षिकास्त्रात आहे. श्रावण, प्राज्ञापत्य, आर्व व देव विवाहात चार विवाह प्रकार पवित्र मानले जाते होते. विवाह काळातील आप-आपव्या जातीतच होते आस, तरीली जोतश्चातीय विवाह होत असल्याचे आपव्याला दिशुन थेते. मैत्रीस्मीजन वर्षम कुलेले आहे की, एक पिता आपव्या कल्याची विवाह. दिन बळ वेळ केळान करीत होता, अनेक उत्तोलन जन्मदेणी हा विवाहाचा प्रमुख उद्देश्य होता. मुरिस्त्रीट्युलभ या युनानी लोकांन वर्णन केले आहे की, "एका विद्याने आपली कृत्या विक्राना त्याने परिहिले आहे, होती, तसेच या काळात श्वयंवर, विवाह पद्धती सुदृढ प्रचलिती होती. स्त्रियोंमा युव-विवाह करूण्याची परवानगी होती. तसेच युव प्राप्ती भाऊ नियोगी पद्धती प्रचलित होती. हुंडा पद्धती सुदृढ प्रचलिता होती. एहुंडा पद्धती प्रचलित असल्याची काळाता नाही. तसेच इटर्स्फी-टाची प्रथाही काळात असलिल्याम होती.

⑤ पोषाच्या :

मोर्ची काळातील भोजु शुभी वस्त्राचा वापर कुरत होते. पुऱ्यापत्यने अंतिमसा यालत होते. आणि वाढीसाठेचा वस्त्र यांत्रोद्यावक्षन पाठारेले जाते आसी. तसेच युक्त पदागीचाही वापर करीत होती. शुभी वस्त्राशिवाय रेशमी कापडे आणि कलांधी काळात जात आशत. अनेक ईगीकीर्णी कपडे व आकपक वस्त्रांमध्ये वापर केला. जात अस-

त्या काळातील नागरिक करी फुले, होर, बांधुबंद, दशाबंद हे विविध घासांचे अलंकार घालत होते. फूल पुरुप उकडाऱ्या दाढीनी घालत असत. ईमंत नागरिक माझ आपल्या वक्षावर तेची काम करून घेत. असत. ती अं ईमंत नागरिक आणि मध्यम जागरिक यांच्या जीवात शीढी तफावत दोती.

⑥ अन्न

मीरी काळातील लोक शाकाहारी तसेच मांसाहारी अन्नीचे सेवन करता असत. दुद्यापाशुन त्यार केलेले वेगवेगळे पदार्थ, उनिकू टेळा, ज्वारी, भाजा, ग्रह व ठार कुडीमान कडव्याच्या आहात आहारन तु समाविश असे. मोर्यकालीन लोक जिनेका पश्चपक्षांची मास खात होते. अशीकूनि काळातरचि पश्चुवद्यावर बंदी दासली देती.

⑦ मिनोरंजन

मँगीस्येनिंद्या वर्णनावरून ताकालीन मिनोरंजनाच्या आद्यनांविषयी आपणाऱ्या माहिती होते. दीडोडी आणि मांसाच्या दुरुद्य या क्षेत्र ह्यारे मिनोरंजन हीत असे. आशीकारानुसार नरनारीकू, गायकू, वाळकू व वाणीकू यांच्या कला प्रदर्शनामुळे ही नागरिकांचे मिनोरंजन होत असे. प्रमुख घोणाच्या प्रभंगी दृश्य केले जात असे. तसेच घोणांना जावीनिक शाकात सामुदीकू उत्सव साजिश केले जात असत.

असारीय:

असार प्रकारे वरीवावरा, आळगायवर्षा, कुद्दुषावरुद्याती, विवाहपद्धती, अन्न पेत्राच्या, मिनोरंजन या दृश्यवरून आपल्याला मोर्यकालीन समाजावरुद्याती दिली दरवान दूरुन येत तसेच समाजातील पुरुषांची दृश्यांनी दूरुन यांमधील पुरुषांकी जाप्तन येता.

Shri Swami Vivekanand Shikshan Sanstha's
VIVEKANAND COLLEGE (Autonomous), KOLHAPUR

Class B. A. I

Div.

Date 30-1-2020

Roll No. 4517

Supplement-No. _____

Subject History

Test / Tutorial-No. प्र०८

सुनिल बांगा

①

मोर्यकालीन सामाजिक त्थितीचे वर्णन करा.

पुरस्तावना -

मोर्यकालीन सामाजिक, आर्थिक, भाषी
यांमध्ये जीवनाची मालीती आपल्याला शिळांगेच
तसेच मत्कालीन जागीत्यावरुन मिळते. मेगास्येनेने
किंचलंगा ("इंडिक") या गुंधात तसेच कोटिल्यांच्या
अशेशाखात तत्कालीन लामाजिक, आर्थिक आणि
यांमध्ये जीवनाची पांजी करून्यात आले.
सामाजिक इथेती वरोबरच मोर्यीचे यांमध्ये
घोरा होता. उदार झारी साहिष्णुनेच होते. त्यामुळे
सामाजिक त्थिती जोवताच यांमध्ये विकाल दरवील
झाला.

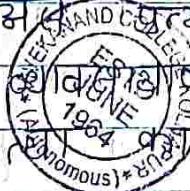
*

सामाजिक जीवन -

①

वृद्धिवस्था -

मोर्यकालीन समाजाला पारंपारिक वर्ग-
व्यवस्थेवर आधारित होता. समाजात द्राघणा, व्यात्रिच,
रैश्य आणि क्षुद्र देव थार वर्गी आलिंगवात होते.
मेगास्येनेने उंडीका या गुंधात किंचल की मोर्यकाळीन
सातिव्यवस्था जाटिल होती. विवाह आपल्या जातीतील
स्त्री-पुरुषांशी होता. अस्यात्येक जातीचा जो व्यवस्थाय
ठेणला आले. त्या विवाहांची स्थिती रेक्त दुसरा व्यवस्था
केंद्राची परवानगा। परवानगा सात नोवती.

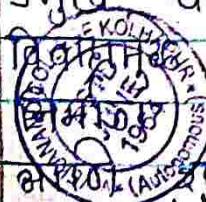
तत्कालिन समाज अनेक वर्गात विभागाला गोला होता. मैत्रस्थनिजने तर मापल्या वृलोंतात सात जातीचा उल्लेख केला आहे. ब्रह्मणांना समाजात समान होता. मेशोकाने ब्राह्मणा माणि आश्रमांची सेवा करण्याची आज्ञा प्रजेत्तु दिली. बैरय वर्गातील लोकांचा अमुख व्यवसाय शेती करणा व व्यापार करणे. हा होता शुद्धांना मात्र तिन्ही वर्गातील लोकांची रेवा कडून उद्दरनिवड्ही करण्वा लागतो. लात्रियांना समाजात समान प्राप्त क्षेत्र होता.

② माश्रमव्यवस्था

वैधिक काळातील समाज व्याप्रमाणे यार वर्गामध्ये विभागाला होता. त्याच्यप्रमाणे मनुष्यांचे जीवन ही माश्रमामध्ये विभागाले होते! ब्राह्मणांच्यामात्र व्याच्या २५ व्या वर्षापर्यंत व्यक्ती ब्रह्मद्यारी राहुन इमच्ये आध्ययन करीत अले. व्याच्या ३५ व्या वर्षापासून ने ५० व्या वर्षापर्यंत व्यक्ती वृहस्पत्याश्रमातृ जीवन व्यतित करत मले. या आश्रमात व्यक्ती ब्रौवाडिक सुख्याचा उपभोग हेत, यांनंतर व्यक्ती वानपुरस्थाश्रमात छेवेता काशीत मसे. शेवटी संनातन माश्रमात व्यक्ती शुक्रे करित अलत. त्यांनी व्यक्ती इन्द्रियाले व तपश्चीव्य जीवन जगत भले.

③ संयुक्त कुटुंब पद्धती

मौर्य काळात संयुक्त कुटुंबपद्धती होती. तसेच पितृसलाक कुटुंबपद्धती होती. कुटुंबात साधारणतः नीन पिद्यातील व्यक्ती एकत्र राहत अलत. पिता हा कुटुंबाचा अमुख अल. पित्याच्या मृत्युनंतर याचा कुल मुलगा हा कुटुंबाचा अमुख बनत अले. आंतरंजातीर्य विवाह आणि वकुपानी संयुक्त कुटुंबपद्धतीस नातारस्या काळात घोका डाला. त्रिकालीन लोक इमानवार सत्यवादी असेहा अवलीकाली होत. त्या काळात घोरीचे अमाण कमी होत, लोक कुटी व समृद्ध जीवन जगत गोलल्या.

धरांडा कुल्हप लावत नवे. माले वर्णन मेगस्थोनेजन कुल

④ विवाहपद्धति -

या कानूनात विवाह हे घर्मशाल्य आणि परंपरांवर माध्यारित केले जाते. मुलीच वय 12 वर्षांच मुलाच वय 16 वर्षांचल्याल ते विवाहातारी योग्य माहे. अले मानले जाते. ब्राह्मणवाह, पुजापत्य विवाह, आर्य विवाह, भक्तुर विवाह, गांधर्व विवाह, राक्षस विवाह, देव विवाह आणि पैशास्त्र्य विवाह हे विवाहाचे आहु पुकार मौर्य कानूनात पुढीलत होते तर राहिलेले चार विवाह भौतामिक मानले जाते. विवाह काक्षयातो आपल्या ज्ञातीनंद. होत अले. परंतु तुरीयी मांतज्जनीय विवाह बाल्याचे आपल्याला निवृत्त येत. मेहल्यनीजन वर्गाने कल्पल आहे की, एक पिता आपल्या कन्येचा विवाह घोन वेळ घेऊन कठीत होता आणि अनेक पुराँन अवम दो दो विवाहाचा पुम्यु उद्देश होता. एविस्ट्रेटोव्युलस या धुनानी लंखकाने वर्गाने कल्प, को, दुको पित्याने आपली कन्या विकाताना त्याने पारीले आहे. तलेच चा कांक्षात म्यांद्यवर विवाह पद्धतीटी पुढीलत होती. इतिहास युनाविवाह करूयाची पत्वानगी होती. तलेच पुत्रपुत्रीनां नियोग पद्धती पुढीलत होती. तुज पद्धती पुढीलत अलल्याच नाकारता येत नाही. तलेच धूत्याताची उथाही पुढीलत होती.

⑤ अन्न -

मौर्य कानूनीत लोक शाळकासी व माताहाती होते. पुष्टापालून तयार कल्पल पुष्टाची, फ॒र्क, मातृ, ज्ञान आणि ग्रह याची. अन्न मैदान उपयोगा होत अले. मौर्यकालीन लोक अनेक अनेक पशु-पक्षाची मौल खात यात. अशोकाने पशुवदाव कालोंतराने बोंदी घातकी नेशील दुक्य आणि मंदिरा घेण्याची पुष्टा त्याकाळीत होती. यज्ञाच्या पुरांगी लो मधीरा होत ठात. अला मंजुरीकर्त्ता इंडिका या घर्यात उल्लेख केला आहे.

* पोषाण - मीर्या, कूळकातील लोक खुती वल्लाचा वापर करून पुढी गुंधाध्यापयीत मंत्रवल्य घालत होते. आणि चोदरी नावाखा वेळा खाद्यावल्ला पांधाले जात असे. तलेच पुढी पर्गारीचाही वापर करीत होते. खुती वज्ञारिशिवाय रेशमी, कपडे आणि खुलनंची ट्रॅप्सी वापाळी जात अनेक रंगीवर्णी कपडे व आकर्षक वस्त्राच्याही वापर केला जात असे.

* मनोरंजन :- मेराच्ये निजेने वर्णनावल्ला ताकाळी मनोरंजनाच्या साधनाविषयी झापणास माहीती होते. रथदोऽ, घोड़दोऽ आणि जांडोये युद्ध या द्वारा मनोरंजन होते. असे. मध्यशाळानुसार नरनर्तक (भायक, वादक, व वाहिनीजक) यांच्या कलापुदशनामुळे होगाऱ्येकाऱ्ये मनोरंजन होते. पुमुख सनात्या पुसंगी नृत्य केले जात असे. स्नेही खेळ्यात सार्वजनिक शाळात आमुहीक उत्सवाचे आयोजन केले जात असे.

* स्थिर्याची घारास्थिती - समाजात स्थिर्यांना सन्मान होता. आणि कुळबाती त्यांना सन्मानाने वागवले जात होते. स्थिर्या प्रतंत्रपदो कोणतेही कार्य कु बाकत होत्या, कौटील्याने अस्यात्तदात घडवा केले की, तसेही पुसंगी सोडता जी जर उपल्या, पतीत्या, परवानगीशिवाय बोहेरे गोली. स्थिर्यांना आपल्या प्रतीसोबत किंवात्याती धार्मिक उत्सवात आणि घेत होता.

